



EFOP-5.2.5-18-2018-00008

Társadalmi innovációk – Új módszerek kidolgozása Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban hátrányos helyzetből is



Helyi stratégiák kidolgozása

a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatása, a települési önkormányzatok területi együttműködésének erősítése és a népességgyarapodás elérése céljából

Előzmények

Magyarország demográfiai katasztrófa felé közelít. Egyre többen ismerjük már fel ezt a kihívást¹, de sem a probléma súlya, sem okai, sem megoldási lehetőségei annak ellenére sem ismertek, hogy több évtizede tart. Kezelésük mindmáig sikertelennek tűnik.

Az ELTE vezetői is felismerték, hogy ha nincs, akinek átadjuk tudásunkat, szükségtelenné válhat az egyetem tevékenysége. Ennek jegyében rendeztük meg 2018. június 20-án „Jövünk a gyermek” címmel a nagyszabású interdiszciplináris konferenciát, hogy „a lehető legszélesebb körben adjon választ a különböző területeken felmerülő kihívásokra.”²

Az EFOP 5.2.5 keretében most lehetőség nyílt a demográfiai probléma tovább gondolására oly módon, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, helyi közösségek jelenleg alacsony szinten megvalósuló együttműködésének erősítésével fejlesszük az érintettek adaptációs készségeit, képességeit, egyúttal megalapozzuk a hazánkat sújtó demográfiai tendencia megfordítását. Az ELTE ezzel a projekttel a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának támogatását tűzi célul. Ez lépéseket jelenthet a családbarát szemlélet meghonosítására az ELTE-n, és egy demográfiai kutató-fejlesztő központ kialakítása felé is vezethet.

A népességfogyás rendkívül komplex jelenségkör, amely több tudományterületet és társadalmi szektort érint. Egyidejűleg támaszkodunk a tudományos megközelítésekre és a beavatkozást támogató szervezetfejlesztési eszköztárra is támaszkodunk. Számos tudományterületen dolgozó munkatársaink kapcsolódhatnak be a programba. Számolnunk a gazdasági-, pszichológiai-, szociológiai-, neveléstudományi-, politikai-, és más tényezőkkel is a sikeres megoldások kialakításához.

¹ Pl.: Pokol B.: Európa végnapjai, 2013., Az idők jelei, KÉSZ, 2015., Benda J.: A szakadék szélén, 2015., J. Reichert: A magyar nemzet esélyei, 2015. stb. 2016-ban azért hoztuk létre az Összefogás a Gyermekek és Családbarát Magyarorszáért Szakértői Műhelyt, hogy hozzá járuljunk a helyzet felismertetéséhez és a probléma megoldásához. Az elmúlt két évben számos tanulmányt és kutatást végeztünk a témakörben, és kidolgoztunk több (rövid és hosszú távú) programot. www.plusz1baba.hu

² Részlet Prof.dr. Borhy László, akadémikus, az ELTE rektorának megnyitó beszédéből.

Az előzetes kutatások³ föltárták a komplex jelenségkör egy részét, de további munkálatokra van szükség mind a problémakör elméleti megértéséhez, feldolgozásához, mind a megoldási utak részletes kidolgozásához. A probléma gyökereit egyes kutatók három, csak részben felismert tényezőcsoportban látják.

1. Az 1950-es évektől kiterjesztett női munkavállalásban, amely — a kötődélmélet, és a transzgenerációs kutatások alapján —, a felnövekvő nemzedékek egy részének — nemzedékeken átívelő — súlyos lelki sérüléséhez vezetett.
2. A jövő generáció felnevelési költségeinek túlzottan nagy hányada terheli a családokat, amit — erőforrásaikat felélve — nem képesek pótolni.
3. A családi kohéziót a múlt rendszer szétrombolta, és a rendszerváltás után sem állt be javulás, bár az utóbbi években néhány lépést már tettünk ebben az irányban.

Kiindulópontunk, hogy a megoldás valahol a családok működéséhez szükséges feltételrendszer társadalmi és települési szintű helyreállításában rejlik.

Kutatási megalapozás

Az eddigi transzdiszciplináris kutatásokkal, a népességfogyás több összetevője mellett, sikerült föltárni olyan területeket, amelyek nagy valószínűséggel akadályozzák a családok, közösségek gyermekvállalását.⁴

A projekt kereteiben a „*Családi és közösségi életre nevelés*” témaköreinek kidolgozására nyílhat lehetőség. A II. világháború után az általános-, és középiskolák nevelési-oktatási terveiből kiiktatták a vonatkozó óraterveket és tartalmi elemeket, és évtizedeken keresztül nem volt lehetőség a tanulására. (A 2011-es új tantervben, mint alternatív lehetőség szerepel, minimális óraszámban.) A Károli Gáspár Református Egyetem és az EMMI közreműködésével készültek az utóbbi években pedagógusképző anyagok, és megindult egy képzés kidolgozása is a CSBO projekt keretében, de nincs pontos ismeretünk a helyzetről.⁵

A kutatás konkrét célja — a korlátozott erőforrásokra való tekintettel, első körben —, a családi és közösségi életre nevelés helyzetének feltárása és empirikus elemzése lehetne a tanárképzésben, a felnőttképzésben, a képzések irányában és hozzáférhetőségében.

A) Szakirodalmi elemzés

1. Nemzetközi jó gyakorlatok feltárása (Franciaország, Írország, Izrael)
2. A családi életre nevelés története Magyarországon (1920-tól)
3. A családi élethez szükséges kompetenciák, témakörök, területek azonosítása (szakirodalom feltárás és empirikus kutatás)
4. Milyen képzési tartalmak és formák érhetők el ma a családok számára, milyen finanszírozásban (szakirodalom, jogszabály feltárás, interjúzás, piackutatás)
5. Mi hiányzik? Milyen területeken volna szükség új tartalmak és formák kidolgozására? A legfontosabb tartalmak meghatározása (felmérés, piackutatás)

³ Dr. Benda József: A szakadék szélén, Gondolat, 2015., prof.dr. Báger Gusztáv és mtsai: 200 szakértő javaslatai a népességfogyás megállítására; Hivatásos Szülők program; Nemzeti Lakásprogram; Gyermekvállalás és gazdaság; Család és Közösségfejlesztő Intézet

⁴ Benda József: A szakadék szélén, Gondolat, 2015

⁵ Dr. Komlósi Piroska a témafelelős

6. A tanítás-tanulás hatékony szervezeti formái és módszerei életkorok és társadalmi rétegek, területek szerint
7. Hogyan lehetne elérhetővé tenni a célcsoport számára?

B) Empirikus kutatás

A nagycsaládosok körében megkérdezni, hogy „milyen személyes kompetenciákra, képzésekre, közösségi és intézményes állami támogatási formákra volna szüksége a családoknak több gyermek vállalásához?”

A kutatást a NOE-val és más család szervezetekkel együttműködésben javasoljuk elvégezni

Bevonandó szakterületekről olyan kutatók, akik nyitottak az új paradigmára

1. ELTE PPK
 - a. Pszichológia, egészségpszichológia
 - b. Fejlődéslélektan, baba-mama pszichológia, óvodapszichológia
 - c. Szociálpszichológia, családterápia
 - d. Neveléstörténet
2. ELTE TáTK
 - a. Szociológia, családszociológia
 - b. Felnőttképzés
 - c. Szociálpolitika, közösségi életre nevelés
3. ELTE TOK
 - a. Iskola-, neveléstörténet, kisgyermeknevelés
4. ELTE BTK
 - a. Társadalomtörténet

Helyi népesedési stratégiák kidolgozása

A társadalmi folyamatok alapján azt látjuk, hogy a valóságos elmozduláshoz nem elég egy elmélet kidolgozása, szükség van annak az implementációjára, a gyakorlatba való átültetésére is. Egy majdani kutató-fejlesztő központ felépítésénél tehát gondolnunk kell arra, miként mennek át a tervek a hátrányos helyzetű települések valóságába.

Egy 2017 –ben készített reprezentatív felmérésünk a 35-45 éves korosztályban azt vizsgálta, mire volna szüksége a fiataloknak ahhoz, hogy még egy gyermeket vállaljanak. Ha sikeres stratégiát szeretnénk kialakítani, kézen fekvőnek tűnik, hogy az eltérő adottsággal rendelkező települések számára más-más népességmegtartó megoldásokat dolgozzunk ki, amelynek elkészítésébe be kell vonjuk a helyi erőket. Ezért szeretnénk 3 eltérő adottságú településen megvizsgálni, hogy az önkormányzatok, a rendelkezésre álló humán és más erőforrásokra támaszkodva, az ELTE és más szakértők támogatásával, hogyan tudnának kidolgozni egy saját család-, és közösségfejlesztő programot.

A tapasztalatokat feldolgozva segíthetnének más hasonló települések számára a problémák megoldásában.

Konkrét célok

A rendelkezésre álló időben 3 település szakértői támogatása egy-egy fejlesztési projekt megtervezésében, amely később alapja lehet a több helyszínt érintő folyamatoknak.

A projekt célja: saját rövid- és középtávú népesedési stratégiai készítése, intézkedési terv a sok gyermekes családok helyzetének javítására.

Feladatok

1. Belső team felállítása
 - Konkrét feladat, költség- és időterv kidolgozása (szept. 14)
2. Az alprojektek tagjainak kiválasztása
 - ELTE (településfejlesztő) szakértő bevonás
 - Az alprojekt vezetők felkérése, szerződéskötés
 - Projektsegítők felkérése, szerződéskötés
3. Költségvetés
4. Indító találkozó
 - *Résztvevők:* minden fejlesztő
 - Cél: ismerkedés, a folyamat bemutatása, a ws-résztvevők listája
 - A település felelősséget vállaló önkormányzati-, iskolai-, egészségügyi-, vállalati-, kulturális-, bank-, egyházi-, civil-, kamara-, közmű-, vezetők listázása, meghívása (szeptember 10-20)
 - Célok: hogy lehet a településeken több gyermek? Mi kell a családok, közösségek megerősítéséhez? (személyi támogatás, mentális egészség, rendszeres lelki támogatás, életvezetési tanácsadás, intézmény? pap? képzés?)
5. Első workshop (2-2 nap minden településen külön-külön)
 - *Résztvevők:* helyi vezetők és a támogató-fejlesztő csapat
 - *Cél:* a települések aktivistáinak felkészítése, hogy együttesen alkalmassá váljanak a projektcélok elérésére (szept 8-10)
 - *1 nap:* Csapatépítés, közösségfejlesztés, SWOT
 - *2.nap:* Települési célok és eszközök kitűzése a népesedési helyzet javítására, a népesség megtartására.
6. Írásbeli terv elkészítése minden településen
 - A meglévő emberi/anyagi erőforrások számba vétele
 - Hányan vannak, jellemzők, életkörülmények, nehézségek, lehetőségek stb.
 - Elemzés és értelmezés a helyzetfeltárás és az új célok alapján.
 - Prioritások felállítása, stratégiák alkotása
 - Projektek generálása
7. Második workshop ELTE Questura (1 nap)
 - A települések vezetői bemutatják a műhelymunka alapján készített középtávú stratégiát és intézkedési tervet
 - A hozzászólásokat feljegyzik, otthon javítják
8. Harmadik workshop (1 nap, minden településen)
 - Résztvevők: a helyi vezetők + a támogatók
 - Az elemzések bemutatása
 - A feladatok meghatározása
 - Helyi szövetségek létrehozása

9. A jelentés elkészítése

Pilot települések

- Kristályvölgy Faluközösség
- Bácsalmás
- Újkígyós

A fenti módszertan új, innovatív megközelítéssel igyekszik támogatást adni a helyi közösségek megújulásához, egyes társadalmi csoportok felzárkóztatásához. Javasolt, hogy a projekt a kiszemelt pilot települések bevonásával folytatódhasson.